

KARL G. JOHANSSON

TRADITIONELL FILOLOGI OCH GRAFONOMISK TEORI

Svar till Sverrir Tómasson

1. Inledning

Sverrir Tómasson sätter i sin opposition fingret på många punkter som kunde ha fått en djupare och framför allt klarare behandling i min avhandling. I många stycken kan jag således endast konstatera att oppositionen tillfört synpunkter som jag kan ansluta mig till. Givetvis finns det även en del i opponentens påpekanden som jag vill svara på och i vissa fall gå i svaromål mot. I det följande skall jag kommentera de synpunkter som framförs av Sverrir och samtidigt försöka fördjupa en del av de resonemang som förs i avhandlingen.

I sin inledning ställer Sverrir några frågor om generaliserbarheten i de iakttagelser jag gör i avhandlingen, och huruvida det går att dra allmänna slutsatser om 1300-talets avskriftsverksamhet med utgångspunkt i studier av ett enstaka manuskript som Codex Wormianus eller den grupp av manuskript som kan knytas till samma skrivarmiljö som detta. Sverrir frågar sig om detta material inte är alltför begränsat, eller om det inte enbart ger information angående den enskilde skrivarens tillvägagångssätt. I det följande hoppas jag kunna visa att de avgränsningar av olika funktioner inom text- och handskriftsproduktion som jag diskuterar i min avhandling är generella och alltså gäller hela det bevarade materialet. Undersökningen av ett enskilt manuskript eller en grupp av manuskript kan därmed användas för att testa avgränsningar och eventuellt ge stöd för dessa. Genom att fokusera ett enskilt manuskript och studera detta i detalj kan vi få en djupare insikt i en skrivares verksamhet men vi kan även relatera denna till generella antaganden om förutsättningarna för handskriftsproduktion under 1300-talet. När jag nu går vidare med att diskutera en del av de detaljfrågor som Sverrir tar upp i sin opposition är det viktigt att ha frågan om generaliserbarhet med i resonemanget. Jag återkommer därefter till denna i min sammanfattning.

2. Kompilationer och samlingshandskrifter

I min avhandling gör jag en indelning mellan en medvetet arbetande redaktör som redigerar texter i en kompilation, det vill säga skapar en ny textenhet, och en handskriftsredaktör som sammanställer en samlingshandskrift från flera olika källor. Denna distinktion är viktig när vi vill närma oss 1300-talets avskriftsverksamhet. Det är relevant att skilja på olika funktioner vid framställningen av de studerade manuskripten och de texter som ingår i dessa. En medvetet arbetande redaktör samlar alltså texter till sin kompilation i syfte att skapa en ny textenhet. Han torde dessutom arbeta samman texterna med egna överbryggande textavsnitt och genom att utesluta vissa avsnitt. Dessutom kan vi räkna med att han har lagt till egen text eller avsnitt ur andra texter inom de sammanställda texterna. Ett sannolikt exempel på detta senare hämtat ur Codex Wormianus ger jag i avhandlingen (36f.) och i min artikel om inskoteten i prologen till Snorra Edda (Johansson 1997b). En samlingshandskrift kan mycket väl innehålla en eller flera äldre kompilationer bland de ingående texterna i samlingen. Den som sammanställer en sådan handskrift kan givetvis också antas planera sin samling av texter men gör inget för att binda samman dem till en ny enhet. De båda handskrifter som Sverrir för fram i sin fråga är svåra att entydigt föra till den ena eller andra gruppen. AM 226 fol torde med det resonemang jag för i avhandlingen och som presenterats ovan kunna föras till samlingshandskrifterna. Jag vill emellertid poängtera att jag inte själv har arbetat närmare med denna handskrift. Den karaktär av samlingshandskrift som framkommer vid en läsning av kataloguppgifter och referenser kunde därför eventuellt justeras vid en närmare granskning av manuskriptet. Om vi därefter ser till sammanställningen av Hauksbók är denna än mer problematisk. Stora avsnitt av manuskriptet binds samman tematiskt, men vissa av de enskilda texterna fungerar som självständiga enheter. Ett exempel härvidlag är den avslutande delen av manuskriptet, AM 675 4to, som innehåller en avskrift av Elucidarius. Denna text har inte arbetats samman med de övriga texterna i manuskriptet. Ett ytterligare exempel är den avskrift av Völuspá som senare tillfogats handskriften och sannolikt inte har tillhört Hauks planering av manuskriptet. Det ser alltså snarast ut som om Haukur har gett direktiv till sina skrivare om vilka texter som skall sammanställas i manuskriptet. Han har kanske försökt binda samman texterna till en fungerande enhet men om vi ser manuskriptet som en helhet har det snarare karaktären av en samlingshandskrift.

Det är emellertid viktigt att påpeka att exempelvis Stjórn I i AM 226 fol med min definition är en kompilation som i sammanhanget ingår i en samlingshandskrift. På samma sätt kan man räkna med att en avgränsad text i

Hauksbók kan betraktas som en äldre kompilation som Haukur har valt att låta avskrivna i sin samling av texter.

Codex Wormianus innehåller utan tvekan en kompilation och mycket tyder, som jag visar i avhandlingen, på att redaktionen har genomförts i samband med produktionen av handskriften, det vill säga att sammanställningen som vi har den bevarad i Codex Wormianus är en originalkompilation. Genom att ställa upp de texter som föreligger i manuskriptet och ange i vilka andra manuskript dessa texter förekommer anser jag mig tydligt ha visat den tradition att sammanställa avhandlingar om grammatik, retorik och poetik som växer fram under 1200-talets andra hälft och tydligast kommer till uttryck i Codex Wormianus (34ff.). Jag menar att jag i min behandling av de texter som traditionellt inräknas i Snorra Edda gör en grundlig redogörelse för den av Sverrir anförda diskussionen av denna process hos Boer (1924) och Finnur Jónsson (1931). Liknande tankar angående denna tradition har dessutom under senare år framförts av Thomas Krömmelbein (1992), vilket även påpekas av Sverrir. I min behandling av dessa frågor i avhandlingen är emellertid huvudsyftet att ge en bild av hur just denna kompilation är sammansatt och redigerad. Jag har därför inte i detta sammanhang velat ge mig närmare in på det enskilda verkets, eller kanske snarare verkens, tillkomst och utveckling i handskriftstraditionen. Det vore utan tvekan en relevant uppgift att i grunden undersöka tillkomsten av det verk som vi i dag kallar Snorra Edda för att klarlägga hur dess delar sammanställts och hur det knyts till den retorisk-poetiska tradition som utvecklas under 1200-talets senare hälft.

3. Enskildheter

Detaljer kan vara viktiga när det gäller att följa en handskrifts historia och spåra denna tillbaka till ursprunget. Inte minst marginalanteckningar kan vara av stor vikt. Givetvis har jag försökt att läsa alla marginalanteckningar som föreligger i handskriften. En del av dem tar jag upp eftersom de kan anses vara av betydelse för manuskriptets historia. En del är oläsliga eller jag kan inte tillföra någon ny läsning eller tolkning. När det gäller marginalanteckningen på sidan 147 kan jag endast svara negativt på den fråga Sverrir ställer. Marginalen är här så svårtad att det är med knapp nöd man i dag kan se anteckningen. Min läsning kan därför knappast bli säkrare än tidigare forskares och jag tvingas alltså att avstå från att ta ställning i fråga om tolkningen.

Det kan givetvis finnas ytterligare sätt att avgöra om det lägg som innehåller Håttatal och de lösa bladen mot slutet av manuskriptet ursprungligen

ingått i samma handskrift som Snorra Edda och de fyra grammatiska avhandlingarna. Sverrir frågar om jag har kontrollerat var de ursprungliga trådar som bundit samman handskriften varit placerade. Detta kunde jag ha kontrollerat i samband med övriga undersökningar av själva handskriften men det blev aldrig gjort. Vid ett besök vid Det arnamagnæanske institut i København nyligen gjorde jag en undersökning av handskriften i detta avseende men tyvärr utan att kunna få något avgörande resultat. Det är inte möjligt att i dag se var den ursprungliga tråden varit placerad utan att bryta upp handskriften, vilket jag inte hade för avsikt att göra. Det visar sig dessutom att det inte finns någon information i de restaureringsjournaler som förs vid institutet angående tidigare inbindning.¹

Marginalanteckningen på sidan 29 som Sverrir refererar till är intressant. Det ser ju onekligen ut som om den skulle vara skriven av en kvinna. Om man utgår från detta och daterar anteckningen till ungefär samma period som de två Mariadikterna kunde det ligga nära till hands att spekulera om att Codex Wormianus under 1400-talet kan ha förvarats i ett nunnekloster eller i ett annat sammanhang där kvinnor läste texterna och lade till text. Detta kan emellertid inte bli annat än spekulationer och de kan inte på nuvarande tidpunkt användas för att placera manuskriptet i någon speciell miljö. På skämt kan man givetvis påpeka det faktum att Haukur Erlendsson hade en dotter som var abbedisa vid benediktinerklostret Kirkjubæjarklaustur. Om man sätter henne i samband med Hauksbók kunde det tyda på att tillkomstmiljön var detta nunnekloster på södra Island snarare än något av munkklostren på norra Island. Men detta skulle knappast vara en seriös spekulation. Snarast måste vi alltså räkna med att denna marginalanteckning antingen är ett skämt från en manlig skrivare på 1400-talet eller att det rör sig om en kvinna som under samma sekel har haft tillgång till och eventuellt läst i handskriften.

4. Skrivarmiljön

Sverrir diskuterar i sin opposition huruvida vi kan komma fram till i vilken skrivarmiljö Codex Wormianus och de övriga handskrifterna har tillkommit. Det går naturligtvis inte att med det material vi har bevarat slutgiltigt avgöra om skriptoriet var beläget i Pingeyrar eller Munkapverá. Jag kan liksom alla mina föregångare konstatera att det finns mycket som pekar på att gruppen av handskrifter tillkommit på norra Island men några säkra bevis kan inte heller

¹ Här vill jag tacka Anne Mette Hansen vid Det arnamagnæanske institut i København för hennes grundliga svar på min skriftliga förfrågan angående journalanteckningar.

jag presentera för en mer exakt bestämning. När det gäller andra skriptorier på norra Island torde det emellertid vara mer säkert att hävda att det är något av de två nämnda benediktinska klostren. Det starkaste argumentet för att placera gruppen av handskrifter är på nuvarande stadium den samlade diskussionen kring de olika manuskripten som med många små indicier ofta pekar mot benediktinermiljön i norr. I min diskussion tillför jag ytterligare några indicier som kan väga över ytterligare för denna lösning. Jag anser till exempel att fragmentet av ett psalterium som förvaras i Riksarkivet i Stockholm bör vara skrivet i den benediktinska traditionen, vilket skulle peka på ett benediktinskt ursprung men inte på något sätt ger stöd åt placeringen i övrigt (77f.). Ett ytterligare stöd för en placering av skriftmiljön på norra Island ger den speciella formen på kursivskriften på sidan 108 i handskriften. Denna kan jämföras med ett litet antal brev, samtliga skrivna på norra Island under en avgränsad tidsperiod och samtliga på något sätt i relation till Þingeyrar (178ff.). Detta ger enligt min mening i samband med de övriga indicierna ett starkt stöd åt en placering av skriftmiljön på norra Island och dessutom pekar det ganska entydigt mot Þingeyrarklaustur. Att den stora gruppen av manuskript med den bredd i ämnesval och genrer som den uppvisar skulle vara producerad av far och son anser jag ligga utanför vad som kan vara sannolikt. Det skulle kräva en stor familj för att i det bevarade materialet representeras med ett gott stycke över dussinet av manuskript — sannolikt har dessa skrivare producerat betydligt fler manuskript som nu är förlorade — i vilka minst sju skrivare varit verksamma! Förutom att dessa skrivare har varit välutbildade och produktiva har de dessutom arbetat i en miljö där det funnits hantverkare som kunde framställa miniatyrer och illuminationer. Allting pekar således mot en stor skrivarmiljö och då återstår endast de stora klostermiljöerna. Det kan i detta sammanhang påpekas att mängden skrivare som kan sättas i relation till varandra i det av mig behandlade materialet är så stor att den enligt min uppfattning antyder en även för klostersammanhanget stor miljö.

I det bevarade materialet finns således mycket som pekar mot den benediktinska miljön på norra Island. Bland de indikationer som föreligger är det vidare intressant att notera de texter som knyts till Bergur Sökkason, en känd författare och översättare från den undersökta perioden. Bergs verk diskuteras i min avhandling men ges givetvis inte den uppmärksamhet som det definitivt förtjänar. I min fortsatta forskning kommer jag därför att ägna en del tid åt att närmare klarlägga hans relation till det handskriftsmaterial som bevarats i anknytning till Codex Wormianus. I en djupare behandling av Bergs verk blir det givetvis naturligt att gå närmare in på Peter Footes och Sverrir Tómassons arbeten om denna personlighet (Foote 1959; Sverrir Tómasson 1982). I det

sammanhang som avgränsades av avhandlingens inriktning på handskriften Codex Wormianus och den skrivarmiljö där handskriften tillkommit var det emellertid inte möjligt att fördjupa resonemang kring Bergur och hans författarskap.

När det gäller en annan diktare, nämligen den i Codex Wormianus omnämnde bróðir Árni, uttalar Sverrir tveksamhet angående mitt försök att knyta omnämmandet till Árni Laurentíusson. Det tycks emellertid som om Sverrir har tolkat in större implikationer i denna anknytning än jag har avsett. Jag menar inte att Árni Laurentíusson på något sätt har varit aktiv vid kompilationen av de texter som ingår i Codex Wormianus. Det är snarare så att den som sammanställt det aktuella textavsnittet har haft tillgång till strofer diktade av bróðir Árni. Denne versificator kan alltså ha varit känd och uppskattad i redaktörens miljö. Eftersom Árni Laurentíusson torde ha varit verksam under första hälften av 1300-talet medan den av Finnur Jónsson föreslagne Árni Jónsson (1924:v) var verksam vid mitten och under andra hälften av 1300-talet skulle detta passa bättre med den ungefärliga dateringen av kompilationen och manuskriptet. Detta ger givetvis ingen säker attribution till Árni Laurentíusson, men jag anser att hans namn ändå måste vara med i framtida diskussioner om bróðir Árnis identitet.

5. Grafemik och traditionell filologi

Det råder tydligen delade meningar om den grad ev empiri respektive teori som min avhandling innehåller. Sverrir ifrågasätter med utgångspunkt i vad A. E. Housman hade att säga om empiriska metoder i textkritiken mitt sätt att analysera den variation i skriften och ortografin som kan iaktas i de medeltida manuskripten, i det här fallet Codex Wormianus. Han frågar sig om det är möjligt att tvinga in skriftstudiet i en föregivet objektiv empirisk ram. I senare diskussioner av avhandlingen har det å andra sidan framkommit kritik som riktar sig mot den alltför teoretiska hållning jag ådagalägger i mitt sätt att behandla variationen i manuskriptets text. I detta läger efterlyser man snarast mer empiri. Tyvärr förelåg inte den tid som skulle krävts för att diskutera detta närmare på disputationen. Jag vill därför här kortfattat redogöra för min hållning i ett försök att tillmötesgå båda sidor av denna kritik — givetvis med risken att ingen kommer att bli nöjd.

I inledningen till min avhandling skriver jag angående de metoder jag använder mig av:

Det samlade syftet med avhandlingen är, som antytts, att etablera en

enhetlig metod för beskrivningen och analysen av ett medeltida manuskript och de texter som ingår i detta, med särskild vikt på den skriftliga traderingen. (7)

Jag markerar härvid, vilket Sverrir noterar i början av sin opposition, att jag vill „kombinera traditionellt filologiskt arbetssätt med metoder framtagna inom den lingvistiska forskningen kring skriften som system“ (7). Om vi ser närmare på mitt sätt att angripa problemet med variation skall vi upptäcka att jag i avhandlingens andra avdelning dels utför en konsekvent analys av skriftsystemet i manuskriptet, dels beskriver och diskuterar enskilda tecken och förekomsten av dessa i olika avsnitt av manuskriptet. Jag försöker alltså, med en omskrivning av Housmans ord, använda mig av en föregivet objektiv analys för att därefter fånga de individuella flugorna. Fördelen med detta arbetsätt är att jag i den andra delen av analysen, den mer subjektiva och på individuella företeelser inriktade studien, kan visa hur enskildheterna förhåller sig till det abstrakta system jag har ställt upp. Härigenom får vi enligt min mening ett stringent etablerat material som kan jämföras även med andra handskrifter. De individuella avvikelserna blir härmed satta i en skarpare belysning och kan eventuellt ge oss information om skrivarens förhållningssätt till sina förlagor.

Jag vidhåller att beskrivningarna av ortografi och skrift i förord till utgåvor ofta endast ger ett, förvisso relevant, urval av fenomen som anses ge en bild av skrivaren eller skrivarna. Dessa beskrivningar bygger givetvis på en grundlig kunskap hos utgivaren om den skrift som föreligger i manuskriptet och dess relation till en tänkt språkutveckling, men de är sällan systematiskt framställda och olika nivåer, som exempelvis paleografiska och ortografiska drag, hålls inte alltid åtskilda. Det jag gör ett försök till i min avhandling är att ställa upp en modell för hur skriften och skriftsystemet i ett manuskript skall kunna analyseras stringent och så att det blir jämförbart med liknande undersökningar av andra manuskript eller skrivarhänder. Här finner jag det lämpligt att citera ett längre avsnitt ur avhandlingen som tydligt markerar min hållning till den strikta empiriska ram som Sverrir tydligen anser att min avhandling anger som mål.

Det torde redan inledningsvis vara viktigt att påpeka att den analysmodell som presenteras i det följande endast är ett försök att strukturera ett vid första anblicken överskådligt material. De analysnivåer som etableras för att kategorisera detta material har således endast hypotetiskt något samband med skrivarens och en eventuell redaktörs utgångspunkter vid framställningen av manuskriptet. En strikt avgrän-

sad analys i flera steg ger oss möjlighet att tydligare urskilja enskilda fenomen, som ofta förbises vid en mer impressionistisk analys. Vid sammanställningen av de resultat som faller ut i de olika stegen av analysen torde det emellertid vara nödvändigt att anlägga en helhets-syn på resultaten, så att iakttagelser från de olika analysnivåerna kan ge stöd åt varandra. Den modell för analys av medeltida handskrifts-material som presenteras i det följande skall därför ses som ett första steg mot en mer stringent analys av stora handskriftsmaterial snarare än en fulländad metod. För varje individuellt manuskript liksom för varje enskild skrivare som studeras torde dessutom vissa justeringar av modellen krävas. (125)

Det är alltså inte någon strikt empirisk ram som eftersträvas utan en stringent metod för att kunna generalisera iakttagelser på analysens olika nivåer.

I avhandlingens tredje kapitel diskuterar jag den traditionella filologin i relation till modern grafonomi. Det torde därför inte vara intressant att här upprepa det som jag behandlar ingående i detta kapitel. Det är emellertid några punkter som behöver förtydligas i förhållande till Sverrir Tómassons kritik. I det följande skall jag därför kortfattat redogöra för mina egna ställningstaganden i avhandlingen.

I traditionell språkhistorisk forskning betraktas skriften som en slags återgivning av ett underliggande fonologiskt system. Ofta utgår man relativt okritiskt från att skriftens vittnesbörd kan tolkas utan några metodiska och teoretiska överväganden. Detta har, som jag visar i avhandlingen, varit en viktig del i den kritik av språkhistorisk forskning som framkommit under de senaste decennierna inom grafonomi. Skriftforskningen har gjort det allt mer tydligt att vi måste förhålla oss till skriften som ett system i samma mån som vi behandlar andra språkliga fenomen systematiskt. Inom den grafonomiska forskningen har det dragits en relativt klar gräns mellan de forskare som anser att skriften skall betraktas som ett helt autonomt system och dem som anser att det alltid föreligger en interferens mellan det fonologiska systemet och skriftsystemet. Nyligen har detta diskuterats på ett klagörande och tydligt sätt av Helge Dyvik (1996). I mina ställningstaganden i avhandlingen kommer jag snarast att ansluta mig till ett, som Dyvik (1996:7) formulerar det, „hovedsakelig autonomt grafembegrepp“. Det är viktigt att härvid markera att etableringen av ett skriftsystem vid analysen av ett medeltida manuskript måste göras utan att relatera det till ett på förhand förutsatt underliggande fonologiskt system. Det är detta jag försöker göra i min avhandling.

Ett grafematiskt system etablerat utan sidoblockar på ett postulerat under-

liggande fonologiskt system kan därefter givetvis relateras till det senare och därvid ge information om fonetiska och fonologiska förhållanden, på det sätt som demonstrerats av exempelvis Terje Spurkland (1991).

I min avhandling var det emellertid inte primärt relationen mellan skriftsystemet och ett underliggande fonologiskt system som var i fokus. Mitt intresse låg framför allt i att etablera ett grafematiskt system, det vill säga det system som ligger under skrivarens bruk av olika tecken. Genom att undersöka allografin i detta system utan att snegla på förväntade ljudförändringar anser jag mig kunna mer enhetligt beskriva variationen och analysera den i förhållande till skrivarens egen ortografi, förlagornas ortografi eller en eventuell ortografisk påverkan från skrivarens miljö. Det sistnämnda torde givetvis, vilket jag påpekar i avhandlingen, vara svårt att urskilja vid studiet av ett enskilt manuskript. En studie av hela gruppen av manuskript och relationen till en eller flera andra grupper av manuskript kunde sannolikt ge tydligare indikationer om regionala och lokala utvecklingar inom skriften.

De resultat som jag kan visa med denna metod har således inte primärt något att göra med ett underliggande fonologiskt system. Den allografi som framträder kan däremot i många fall med säkerhet relateras till konkurrerande ortografiska system, vanligtvis i form av påverkan från förlagorna. Ett gott exempel på detta som jag inte diskuterar närmare i avhandlingen, men som borde ha fått en närmare behandling, är just förekomsten av graftypen \emptyset för grafemet <q> i framför allt den första grammatiska avhandlingen. Det torde inte råda någon tvekan om att denna förekomst är signifikativ för skrivarens förlaga till just denna text.

6. Sammanfattning

Sverrir ställer slutligen några grundläggande frågor för den som ger sig i kast med att studera en kompilationshandskrift som Codex Wormianus, nämligen varför och för vem handskriften är skriven. Dessa frågor har givetvis följt mig under de år jag har arbetat med manuskriptet och de texter som kompilerats i detta. Den avgränsning jag gjort i avhandlingen utslöt emellertid djupare studier av just dessa frågeställningar. De är således som Sverrir påpekar material till en annan bok. I mitt fortsatta arbete kommer jag nu att bredda perspektivet till att gälla alla de manuskript och fragment som i kapitel 2 diskuteras kortfattat. Bland annat kommer jag härvid att studera de bevarade handskrifternas relation till Bergur Sökkason och andra namngivna författare och översättare från miljön på norra Island. Bland annat är det intressant att studera översättningarna av latinska verk som föreligger i detta

sammanhang, som exempelvis bruket av latinska förlagor för den fjärde grammatiska avhandlingen (Johansson 1998).

Men går det nu att dra några generella slutsatser om isländsk (eller nordisk) skrifttradition och avskriftsverksamhet under 1300-talet med utgångspunkt i studiet av ett enstaka manuskript? Jag anser att det går. De principer jag — i en tradition av forskning — ställer upp för olika roller vid framställningen av nya texter, samlingshandskrifter och kompilationer är applicerbara på kompilationsmanuskriptet Codex Wormianus. Genom att studera sammanställningen av denna kompilation och diskutera de olika roller, redaktör, skrivare etc., som vi kan räkna med i detta arbete kan jag belysa dessa som isolerade företeelser. En skrivares arbete — det som får störst uppmärksamhet i avhandlingen — kommer härvid att kunna skiljas från en redaktörs och den relevans deras respektive verksamhet har haft för manuskriptets respektive kompilations utseende klarare avgränsas. Resultatet av undersökningen av manuskriptet och kompilationens sammansättning kan därmed ge upplysningar som kan prövas på andra verk. En undersökning efter samma linjer av exempelvis kompilationen som föreligger i Flateyjarbók (GKS 1005 fol) skulle således kunna sättas i relation till de resultat jag redovisar.

Den modell jag presenterar för studiet av manuskriptet som helhet ger utrymme för att undersöka samtliga funktioner vid handskriftsproduktionen. Studiet av skriften och skriftsystemet upptar emellertid en stor del av avhandlingen. Det blir därmed skrivarens arbete som fokuseras medan en redaktörs roll framträder mer i enskildheter. I avhandlingen är detta en medveten avgränsning. Den skriftorienterade och grafematiska analysmodell som jag ställer upp som en del av helhetssynen på det undersökta manuskriptet ger enligt min mening möjligheter att undersöka skrifttraditionen både ur ett övergripande som ett regionalt eller lokalt perspektiv. Modellen presenterar olika faktorer och nivåer som är relevanta både vid studiet av det enskilda manuskriptet och större grupper av manuskript eller hela skrifttraditioner. Med utgångspunkt i de utsagor jag gör om exempelvis förlagor och annan påverkan vid avskriften av Codex Wormianus kan vi se sammanhang och utvecklingslinjer i hela det isländska, eller nordiska, handskriftsmaterialet.

I ett större arbete som är under produktion räknar jag med att föra mina studier av gruppen av manuskript vidare. Jag räknar härvid med att kunna presentera resultat som dels styrker de iakttagelser och generaliseringar jag gjort i min avhandling, dels kastar ytterligare ljus över skrifttraditionen och dess roll i det nordiska medeltidssamhället.

LITTERATUR

- Boer, R.C. 1924. Studier över Snorra Edda. *Aarbøger for nordisk Oldkyndighed og Historie* III. Række. 14. Bind. S. 145–272.
- Dyvik, Helge 1996. Terje Spurkland: En fonografematisk analyse av runematerialet fra Bryggen i Bergen. Doktordisputats ved Universitetet i Oslo 20. mars 1993. *Maal og minne*. S. 3–21.
- Finnur Jónsson (utg.) 1931. *Edda Snorra Sturlusonar udgivet efter håndskrifterne*. København.
- Footo, Peter. 1959. *The Pseudo-Turpin Chronicle in Iceland*. London.
- Johansson, Karl G. 1997a. *Studier i Codex Wormianus*. Skrifträdion och avskriftsverksamhet vid ett isländskt skriptorium under 1300-talet. Göteborg.
- Johansson, Karl G. 1997b. Skriptorier och kompilationer. Interpolationerna i Snorra Eddas prolog i Wormsbök. *Frejas psalter. En psalter i 40 afdelinger til brug for Jonna Louis-Jensen:90–96*. Bergljót Kristjánsdóttir (red.). København.
- Johansson, Karl G. 1998. Retoriker och översättning. Den fjärde grammatiska avhandlingen och medeltida översättningsprinciper. *Form – innehåll – effekt*. Stilistiska och retoriska studier tillägnade Peter Cassirer på 65-årsdagen:121–131. Lundquist, Aina et al. (red.). Göteborg.
- Krömmelbein, Thomas. 1986. Snorre als skalde. Studien zum Háttatal. *Current issues in linguistic theory* 38:295–331.
- Krömmelbein, Thomas. 1992. Creative Compilers. Observations on the Manuscript Tradition of Snorri's Edda. *Snorrastefna*:113–129.
- Spurkland, Terje 1991. *En fonografematisk analyse av runematerialet fra Bryggen i Bergen*. Oslo.
- Sverrir Tómasson. 1982. Íslenskar Nikulás sögur. Helgastaðabók. *Íslensk miðaldahandrit* II:11–41.

Institutionen för humaniora
Växjö universitet
S-351 95 Växjö
svekgj@hum.gu.se